

Nr 202

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa socialpedagogiska anordningar beträffande barn med beteenderubbningar.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark* och fru *Sjöström-Bengtsson* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av fru *Renström-Ingénäs* och herr *Bark* (II: 401), har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning syftande till att så snart ske kan förslag föreläggas riksdagen om att i motionerna skisserade socialpedagogiska anordningar kommer till stånd.

Till stöd för detta yrkande har anförts bland annat följande.

Placering av barn i hjälpklass sker först efter noggrann prövning av lärare, testning, uttalande av skolläkare och beslut av den av folkskolestyrelsen utsedde ledaren för uttagning av barn till hjälpklass. I tveksamma fall fordras därjämte undersökning och utlåtande av psykiater.

Emellertid visar det sig att somliga barn, som så uttagits till hjälpklass, har svårt att finna sig till rätta där. De är mycket oroliga och uppträder höggradigt störande. Psykisk invaliditet hindrar dem från att tillägna sig undervisningen, och genom sitt beteende skapar de orimliga arbetsförhållanden både för de normala hjälpklassbarnen och för läraren. De svåranspassade barnen gör också att hjälpklasserna kommer i vanrykte, så att föräldrar icke gärna vill låta sina barn undervisas i dessa. Bäst vore om barn med beteenderubbningar kunde skiljas från hjälpklasserna. Till särskola kan barnen icke sändas, ty deras intellektuella utrustning är sådan, att de är lämpliga att undervisas i hjälpklass. Särskolorna är ej heller ämnade att ta hand om elever enbart därför att deras beteende gör dem besvärliga i hjälpklassen.

F. n. har skoldistriktet ute i landet att ensamma ta ansvaret och kostnaderna före eventuella åtgärder. Oftast får barnen trots allt gå kvar i hjälpklassen, vilket dock kan skada deras utveckling och göra dem socialt missanpassade för hela livet. Denna uppfattning stödes av framstående psykologer.

Av utredningar i ärendet synes det framgå, att de nämnda hjälpklassbarnen med beteenderubbningar löper stor fara att snedvridas i sin utveckling, så att de framdeles kommer i konflikt med samhället, och att det som ett led i den förebyggande ungdomsvården är synnerligen angeläget att profylaktiska åtgärder vidtages.

Lämpligt synes det vara, att de elever, som kommer från en god hemmiljö och har bra föräldrar som kan stödja dem, får stanna kvar i hemmet. Den socialpedagogiska behandlingen av barnen inskränkes till en timmes enskild undervisning varje dag så länge detta är erforderligt.

I de fall där man efter en noggrann prövning av barnet i analogi med den, som föregår placering i hjälpklass — utlåtande av barnpsykiater skall här alltid erfordras — funnit att barnet icke är lämpligt att undervisas i hjälpklass; och där man tillika efter noggrann prövning förvissats om att föräldrarna icke kan skapa en lämplig hemmiljö, bör barnet omhändertagas. Flera landstingsområden bör anordna ett gemensamt skolhem, där dessa barn placeras och erhåller sakkunnig vård, fostran och undervisning. Statsbidrag bör beslutas utgå såväl till ovannämnda enskilda undervisning som till dessa skolhem.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande i ärendet av *medicinalstyrelsen*, *skolöverstyrelsen* och *socialstyrelsen*. De tre ämbetsverken ha inkommit med ett gemensamt yttrande i vilket anförts huvudsakligen följande.

De av motionärerna väckta frågorna gäller speciella hjälpklassbarn med beteenderubbningar. Dessa frågor har vid upprepade tillfällen varit föremål för diskussion inom ämbetsverken och de tre verken emellan. Med hänsyn dels till frågornas vitala betydelse och dels till det förhållandet att ämbetsverken tidigare tillsammans dryftat dessa spörsmål, har ämbetsverken funnit det lämpligt att inkomma med gemensamt yttrande.

I vissa fall är det i hög grad av behovet påkallat, att de barn, varom här är fråga, beredes tillfälle att få enskild undervisning i sina egna hem av kompetenta lärare. Sådana möjligheter finns f. n. icke annat än i mycket begränsad omfattning. Motionärernas önskemål om utredning av denna särskilda fråga bör dock enligt ämbetsverkens uppfattning tillgodoses genom den översyn av gällande bestämmelser rörande särskild undervisning åt sjuka eller tillfälligt invaliderade elever, som skolöverstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen enligt nådigt beslut den 13 januari 1956 anbefallts att utföra.

Svårigheterna att få hjälpklassbarn med svåra beteenderubbningar placerade i för dem lämplig miljö är vanligen betydande. I det enskilda fallet måste med hänsyn till den föreliggande situationens art bedömning ske, om barnet lämpligen bör kunna få vistas i sitt eget hem, om det bör placeras i fosterhem eller om anstaltsvård måste tillgripas.

Det kan vara förenat med svårigheter att få sådana barn placerade i lämpliga fosterhem, och samhällets resurser för omhändertagande av detta klientel för anstaltsvård är helt otillräckliga. I brist på andra möjligheter har man till och med måst placera dylika barn på anstalter för svårskötta psykiskt efterblivna, där klientelet med avseende på intellektuell utveckling står betydligt lägre än hjälpundervisningens elever. Det är alltså i hög grad önskvärt, att samhället snarast möjligt bereder särskilda möjligheter till slutna vård för hjälpklass elever med svåra beteenderubbningar.

För närvarande saknas uppgifter rörande antalet barn i behov av enskild undervisning meddelad i det egna hemmet eller i skolan. Antalet barn som på grund av mera påfallande beteenderubbningar behöver omhändertagas för anstaltsvård är icke heller känt. En undersökning av dessa förhållanden torde komma att bli en ganska omfattande arbetsuppgift vid en sådan utredning, som den motionärerna avser.

Motionärerna har understrukit det faktum, att bristen på utbildade hjälpklasslärare är stor. Under återopande av skolöverstyrelsens nyligen ingivna underdåniga framställning om inrättande av ett specialpedagogiskt seminarium för utbildning bland annat av hjälpklasslärare, vill ämbetsverken

betona vikten av att en snar utbyggnad av hjälpklasslärarutbildningen kommer till stånd.

Ämbetsverken tillstyrker alltså, att en allsidig utredning måtte ske av de frågor motionärerna tagit upp, och vill till sist framhålla vikten av att till utredningens förfogande ställas sakkunskap av medicinsk, pedagogisk, psykologisk och social art.

Utskottet har vid sin prövning av ifrågavarande ärende med hänsyn till vad i motionerna anförts och till den ståndpunkt, som enhälligt intagits av medicinal-, social- och skolöverstyrelserna, funnit starka skäl tala för att en allsidig utredning på sätt dessa myndigheter föreslagit verkställas i syfte att klarlägga, vilka socialpedagogiska anordningar som kunna vidtagas för barn med beteenderubbningar. Enligt utskottets mening torde såsom av de tre ämbetsverken framhållits till utredningens förfogande böra ställas sakkunskap av medicinsk, pedagogisk, psykologisk och social art.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 272 och II: 401, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i av utskottet angivna avseenden.

Stockholm den 27 november 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlson, Näsgård, Gillström, Näsström, Boman, fröken Andersson, herrar Pålsson, Gustaf Andersson, Einar Persson, Ragnar Persson, Holmqvist, Axel Andersson och Söderberg; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Andersson i Malmö, Åkerström, Rubbestad, Andersson i Mölndal, Widén, Johansson i Mysinge Thapper, Nihlfors, fru Ericsson i Luleå, herr Karlsson i Olofström och fröken Vinge.